

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2022, sp. zn. 6 Tdo 979/2022, ECLI:CZ:NS:2022:6.TDO.979.2022.1

Číslo: 38/2023

Právní věta:

Nejde o extenzivní exces z nutné obrany, jestliže obránce zareagoval na výpad útočníka kovovou tyčí tak, že se tomuto útoku vyhnul a obratem, bez jakékoli časové prodlevy či relevantní změny jednání útočníka, jej ihned v obranném úmyslu udeřil pěstí do obličeje. V okamžiku úderu obránce totiž útok na zájem chráněný trestním zákonem trval, a nešlo tedy o ukončený útok následovaný odvetou obránce.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.11.2022

Spisová značka: 6 Tdo 979/2022

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Nutná obrana

Předpisy: § 29 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání obviněného P. H. zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 12 To 37/2022, a rozsudek Okresního soudu v Semilech ze dne 20. 12. 2021, sp. zn. 4 T 99/2021, v části týkající se tohoto obviněného. Současně zrušil také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. Znovu pak rozhodl tak, že obviněného P. H. zprostil podle § 226 písm. b) tr. ř. obžaloby pro skutek spočívající v tom, že společně s obviněným D. R. v XY dne 7. 11. 2020 kolem 17:00 hodiny před domem čp. XY, kde se nacházel J. N. a kam vozidlem přijeli obvinění P. H. a D. R., po předchozí krátké slovní rozepři mezi obviněným P. H. a J. N. k J. N. nečekaně přistoupil obviněný D. R., který ho zezadu udeřil pěstí do hlavy, v důsledku čehož J. N. upadl na zem, kde do něj oba obvinění začali kopat, a to zejména do obličejové části hlavy, a obviněný P. H. přitom poškozeného udeřil skleněnou lahví do hlavy, a jejich útok ukončil až M. F., který obviněné od poškozeného odehnal pomocí pepřového spreje, přičemž svým jednáním obviněnému J. N. způsobili otevřenou dvojitou zlomeninu dolní čelisti s první lomnou linií v oblasti těla dolní čelisti mezi první stoličkou a druhým třenovým zubem vlevo s malým posunem a druhou lomnou linií v oblasti kloubního výběžku dolní čelisti vpravo s posunem o celou šířku kosti a zlomeninu nosního výběžku horní čelisti bez posunu, které si

vyžádaly operační zákrok při hospitalizaci v době 7. do 11. 11. 2020, znehybnění čelistí fixovaných pevnou drátěnou mezičelistní fixací s nutností konzumovat pouze tekutou či kašovitou stravu a dodržovat důslednou hygienu ústní dutiny a která se projevovala zvýšenou bolestivostí, v důsledku čehož byl poškozený omezen v obvyklém způsobu života po dobu delší než šest týdnů, čímž měl obviněný spáchat zločin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 tr. zákoníku, neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu v Semilech ze dne 20. 12. 2021, sp. zn. 4 T 99/2021, byl obviněný P. H. (dále také „obviněný“ nebo „dovolatel“) uznán vinným zločinem ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Za tento zločin a za přečin zanedbání povinné výživy podle § 196 odst. 1, 3 tr. zákoníku, kterým byl uznán vinným trestním příkazem Okresního soudu v Semilech ze dne 16. 6. 2021, sp. zn. 4 T 57/2021, doručeným mu dne 29. 7. 2021, byl podle § 146 odst. 3 tr. zákoníku a § 43 odst. 2 tr. zákoníku odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání třiceti měsíců, jehož výkon byl podle § 84 a § 85 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let, a nad obviněným byl stanoven dohled probačního úředníka. V rámci uloženého dohledu mu byla uložena povinnost dokládat pravidelně platby výživného pro jeho dceru E. H. a platby na náhradu škody způsobené výše uvedenou trestnou činností, případně dokládat konkrétní kroky, které učinil k tomu, aby výživné a náhradu škody platit mohl. Podle § 85 odst. 2 tr. zákoníku mu jako zvláštní podmínka pro osvědčení ve zkušební době byla stanovena povinnost řádně hradit běžné výživné a podle svých sil doplatit i dlužné výživné pro jeho dceru E. H., jakož i podle svých sil nahradit škodu, kterou způsobil výše uvedenou trestnou činností. Podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku byl zrušen výrok o trestu z trestního příkazu Okresního soudu v Semilech ze dne 16. 6. 2021, sp. zn. 4 T 57/2021, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu. V dalším bylo rozhodnuto o nárocích poškozených na náhradu škody (§ 228 odst. 1, § 229 odst. 1, 2 tr. ř.) a o zproštění obžaloby spoluobviněného D. R.

2. Podle skutkových zjištění soudu prvního stupně se obviněný zločinu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 tr. zákoníku dopustil (na rozdíl od popisu skutku uvedeného v obžalobě a v návaznosti na to užitého ve výroku tohoto rozsudku) tím, že

v XY dne 7. 11. 2020 kolem 17:00 hodiny před domem čp. XY, kde se nacházel J. N. a kam vozidlem přijeli obvinění P. H. a D. R., po předchozí krátké slovní rozepři mezi obviněným P. H. a J. N., při níž poškozený J. N. vůči obžalovanému P. H. vyhrožoval napadením tyčí, s níž se proti obžalovanému rozeběhl, obžalovaný P. H. udeřil poškozeného J. N. pěstí do obličeje, v důsledku čehož J. N. upadl na zem, a obžalovaný tak způsobil poškozenému otevřenou dvojitou zlomeninu dolní čelisti s první lomnou linií v oblasti těla dolní čelisti mezi první stoličkou a druhým třenovým zubem vlevo s malým posunem a druhou lomnou linií v oblasti kloubního výběžku dolní čelisti vpravo s posunem o celou šířku kosti a zlomeninu nosního výběžku horní čelisti bez posunu, které si vyžádaly operační zákrok při hospitalizaci v době od 7. do 11. 11. 2020, znehybnění čelistí fixovaných pevnou drátěnou mezičelistní fixací s nutností konzumovat pouze tekutou či kašovitou stravu a dodržovat důslednou hygienu ústní dutiny a která se projevovala zvýšenou bolestivostí, čímž byl poškozený omezen v obvyklém způsobu života po dobu delší než šest týdnů.

3. Proti rozsudku Okresního soudu v Semilech ze dne 20. 12. 2021, sp. zn. 4 T 99/2021, podal obviněný v celém rozsahu odvolání, které bylo usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 12 To 37/2022, podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 12 To 37/2022, podal obviněný prostřednictvím své obhájkyň v zákonné lhůtě dovolání z důvodů uvedených v § 265 odst. 1 písm. g), h) tr. ř. a namítl, že rozhodná skutková zjištění, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, jsou ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů a že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

5. Vytkl tzv. extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a zjištěným skutkovým stavem a porušení práva na spravedlivý proces. Podle jeho mínění bylo o jeho vině rozhodnuto na základě špatně vyhodnoceného jednání jeho osoby, zcela formalisticky, nikoli spravedlivě a nestranně. Vyjádřil nesouhlas s právním posouzením skutku. Podle jeho přesvědčení se jednalo o čin jinak trestný – o odvracení přímo hrozícího nebo trvajícího útoku na zájem chráněný zákonem ve smyslu § 29 odst. 1 tr. zákoníku. Šlo o nutnou obranou reagující na hrozbu újmy na zdraví, která pramenila z předchozího nebezpečného jednání poškozeného J. N.

6. Soudy vyloučily aplikaci § 29 odst. 1 tr. zákoníku jednak s odkazem na dvoufázovost konání dovolatele ve vztahu k útoku poškozeného, jednak s odkazem na popis jednání učiněný dovolatelem. Dovatel však interpretaci skutkového děje soudy nižších stupňů neakceptoval. Odmítl, že by jeho reakce na útok poškozeného měla dvě fáze (tedy ústup stranou před napadením tyčí ze strany poškozeného a teprve poté samostatně úder pěstí, který je mu kladen za vinu), mezi nimiž by byla patrná buď časová prodleva, nebo rozmysl. Skutkový děj popisoval vždy konstantně, jeho výpověď zcela korespondovala s výpovědí D. R. a v řízení žádná dvoufázovost prokázána nebyla. Podle obviněného nemůže být sporu o tom, že útok ze strany poškozeného lze označit za útok trvající, neboť se směrem k dovolateli rozeběhl s tyčí v ruce, tedy se zbraní, a s touto tyčí se vůči dovolateli rozmáchl v úmyslu jej udeřit. Takto trvající útok na zdraví, či dokonce život dovolatele, pokračoval až do momentu, kdy byl ukončen konáním dovolatele. Vlastním ukročením nebyl a ani nemohl být útok poškozeného dokončen. Tento útok trval, neboť samotné ukročení nemělo na jednání poškozeného žádný vliv, kdy by například mohl spadnout na zem. Nic takového se nestalo, a útok tedy nelze označit za dokončený. Útok dovolatele byl prvotní reflex, aby se vyhnul ráně tyčí, kterou očekával, když se na něj takto ozbrojený poškozený rozeběhl a rozmáchl, kdy ihned, zcela bezprostředně poté následoval úder. Mezi fází první, tj. ukročením, a fází druhou, úderem, nechyběla časová či pohybová kontinuita. Útok a úder tvořil ve svém souhrnu jedinou obrannou reakci dovolatele. Ani z časového hlediska nelze vnímat obě části reakce odděleně, a to zejména vzhledem k rychlosti, za které se celý incident odehrával. Obě složky reakce následovaly bezprostředně po sobě. Podle názoru dovolatele nelze ani hovořit o excesu z nutné obrany, tedy o její zcela zjevné nepřiměřenosti.

7. V kontextu argumentace soudů stran závažnosti způsobeného zranění obviněný poukázal na rozhodnutí č. [25/1976](#) Sb. rozh. tr. (na něž navazuje např. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [6 Tdo 1347/2008](#)). Je logické, že obrana musí být způsobila odvrátit útok, a proto její intenzita musí být samozřejmě silnější než intenzita útoku, aby byla úspěšná. Okolnosti nutné obrany se navíc posuzují subjektivně tak, jak se jevíly napadenému, a jestli byly způsobily v něm vyvolat pocit trvajícího či přímo hrozícího nebezpečí újmy. Přiměřenost obrany je nutné posuzovat z hlediska konkrétní situace, v níž se vůči útočníkovi napadený ocitl, přísně individuálně a komplexně ve všech rozhodných souvislostech. Dovatel závěrem podrobil kritice „slovičkaření“ nalézacího soudu, když závěr o vině byl založen mj. na vlastním popisu jednání obviněným (že poškozeného udeřil v afektu, nikoli v obraně). I kdyby snad byla reakce dovolatele afektivní, nevylučovalo by to splnění podmínek nutné obrany (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [6 Tdo 1347/2008](#)).

8. Dovatel proto navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 12 To 37/2022, jakož i jemu předcházející rozsudek Okresního soudu v Semilech ze dne 20. 12. 2021, sp. zn. 4 T 99/2021. Samostatným

podáním udělil obviněný prostřednictvím svého obhájce souhlas s tím, aby o jeho dovolání bylo rozhodnuto v neveřejném zasedání.

9. Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“) ve vyjádření k dovolání uvedl, že dovolací argumentaci považuje za důvodně uplatněnou. Podle něj soudy učiněná skutková zjištění vykazují znaky nutné obrany podle § 29 tr. zákoníku bez jakékoli pochybnosti. Podle rozhodných skutkových zjištění soudů poškozený po slovní rozepři hrozil obviněnému tyčí, načež jej tyčí také napadl, obviněný se útoku vyhnul a dal poškozenému pěstí do obličeje. Relevantní skutková zjištění vykazují znak trvajícího útoku v podobě napadení tyčí a neobsahují žádné skutkové okolnosti svědčící tomu, že by snad byl útok ukončen. Současně implikují adekvátnost obranné reakce, protože rána pěstí není zcela zjevně nepřiměřená útoku tyčí, který představuje mnohem nebezpečnější způsob fyzického ataku než rána rukou sevřenou v pěst. Přitom obrana může být shledána zcela zjevně nepřiměřenou útoku ve smyslu § 29 odst. 2 tr. zákoníku jen tehdy, jestliže čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. [5 Tdo 162/2007](#), publikované pod č. 20/2008 Sb. rozh. tr.). Rozhodná skutková zjištění soudů tak zakládají existenci obou klíčových podmínek nutné obrany ve smyslu § 29 tr. zákoníku – jak existenci stavu nutné obrany vyvolaného útokem, tak adekvátnost nutné obrany. Státní zástupce proto považoval přezkoumávaná rozhodnutí za nesprávná, resp. dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. za naplněný.

10. Nad rámec reagoval na argumenty soudů, jimiž byla námitka nutné obrany zpochybňována. Okresní soud fakticky stanovil požadavek subsidiarity nutné obrany („obžalovaný měl možnost místo útoku opustit“). Jak nicméně vyplývá přímo z § 29 tr. zákoníku a jak konstatuje ustálená judikatura, subsidiarita není podmínkou nutné obrany. Okresní soud tedy v tomto ohledu pochybil, proti čemuž se výslovně vymezil už krajský soud. Základem nesprávného rozhodnutí o vině je pak především stanovisko soudů týkající se rozfázování počínání obviněného do dvou stadií (v prvním, při útoku tyčí, o nutnou obranu jít mohlo, ve druhém, následujícím po uhnutí útoku tyčí, již nikoliv, a obviněný úderem pěstí se již v této chvíli nebránil, nýbrž jednal „v afektu“, ve skutečnosti útok nikoli odvracel, ale oplácel, v době, kdy od poškozeného žádné nebezpečí nehrozilo). Podle státního zástupce soudy pochybily, pokud označily afekt za okolnost vylučující nutnou obranu. Nic takového ze zákona nevyplývá a obviněný v tomto směru přílehavě poukázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. [6 Tdo 1347/2008](#), publikované pod č. 13/2010 Sb. rozh. tr., ze kterého jednoznačně vyplývá, že zlostný afekt na straně obránce nijak nutnou obranu nepopírá.

11. Státní zástupce se ztotožnil i s poukazem obviněného na jeho subjektivní stav coby obránce. Otázku naplnění podmínek nutné obrany je třeba hodnotit s přihlédnutím k tomu, jak se celá situace jevila obránci (srov. rozhodnutí publikovaná pod č. [41/1980](#) nebo č. [18/1982](#) Sb. rozh. tr., rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech sp. zn. 1 To 4/83 či [5 Tdo 1283/2014](#)). Soudy přitom nezjistily žádnou objektivní skutečnost, na základě které by se obviněný mohl důvodně domnívat, že útok ze strany poškozeného byl ukončen – poškozený se prostě napoprvé do obviněného netrefil, protože ten jeho úderu uhnul, a v přímé vazbě na úhybný manévr praštil poškozeného pěstí. Ani samy soudy nekonstatovaly žádnou relevantní prodlevu či jinou okolnost, kterou by mohl obviněný vnímat a na základě toho usoudit, že útok byl ukončen; přesto jeho jednání fakticky dělí do dvou relativně samostatných stadií. Nejvyšší soud přitom v této souvislosti konstatoval, že nelze-li stran skončení či neskončení útoku na zájem chráněný trestním zákonem učinit s ohledem na provedené důkazy jednoznačný závěr, je třeba vycházet z pravidla *in dubio pro reo* a dospět k závěru, že útok trval (rozhodnutí ve věci sp. zn. [3 Tdo 1500/2019](#) s odkazem na rozhodnutí publikované pod č. [36/1991](#) Sb. rozh. tr.).

12. I v řešeném případě tedy bylo nutno vycházet z předpokladu trvání útoku, a nikoliv uměle a bez základu v provedených důkazech konstatovat dvě relativně samostatné fáze počínání obviněného, a to tím spíše, že existenci těchto dvou fází nic nenásvědčuje. Ostatně ani tzv. skutková věta či na ni

navazující odůvodnění nepojednávají o objektivních okolnostech znamenajících ukončení útoku. Zde jde podle názoru státního zástupce o zjevný vnitřní rozpor ve skutkových zjištěních ve smyslu § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., tedy o intenzivnější pochybení než nedodržení pravidla *in dubio pro reo*.

13. Státní zástupce poukázal i na omyl krajského soudu, který spojil konstatovaný „intenzivní“ exces z mezí nutné obrany s tím, že „obrana neproběhla současně s útokem, neboť pokračovala po skončení útoku“. Takový stav by totiž představoval exces „extenzivní“.

14. Státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové zrušil, aby zrušil i další rozhodnutí na něj obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l tr. ř. věc uvedenému soudu přikázal k novému projednání a rozhodnutí. Současně souhlasil, aby Nejvyšší soud učinil rozhodnutí za podmínek § 265r odst. 1 písm. a) tr. ř. v neveřejném zasedání. Pro případ odlišného stanoviska Nejvyššího soudu rovněž souhlasil podle § 265r odst. 1 písm. c) tr. ř. s tím, aby i jiné rozhodnutí bylo učiněno v neveřejném zasedání.

III.

Přípustnost dovolání a obecná východiska

15. Nejvyšší soud jako soud dovolací zjistil, že dovolání obviněného P. H. je podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř. přípustné, že je obviněný podal včas (§ 265e odst. 1 tr. ř.) jako oprávněná osoba [§ 265d odst. 1 písm. c) tr. ř.] a že splňuje náležitosti obsahu dovolání (§ 265f odst. 1 tr. ř.).

16. Nejvyšší soud úvodem připomíná, že ve vztahu ke všem důvodům dovolání platí, že obsah konkrétně uplatněných námitek, o něž se opírá existence určitého dovolacího důvodu, musí věcně odpovídat zákonnému vymezení takového dovolacího důvodu podle § 265b tr. ř., nestačí jen formální odkaz na příslušné ustanovení obsahující některý z dovolacích důvodů. Obviněný uplatnil dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), h) tr. ř.

17. Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. lze dovolání podat, jestliže rozhodná skutková zjištění, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu, jsou ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů nebo jsou založena na procesně nepoužitelných důkazech nebo ve vztahu k nim nebyly nedůvodně provedeny navrhované podstatné důkazy. Za právně relevantní dovolací argumentaci lze tedy považovat též takovou, která důvodně poukazuje na ty závažné procesní vady, které ve svých důsledcích zpravidla mají za následek porušení práva na spravedlivý proces a jsou podřaditelné pod alternativy dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

18. Důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. je dán v případech, kdy rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Uvedenou formulací zákon vyjadřuje, že dovolání je určeno k nápravě právních vad rozhodnutí ve věci samé, pokud tyto vady spočívají v právním posouzení skutku nebo jiných skutečností podle norem hmotného práva. Skutkový stav je při rozhodování o dovolání hodnocen v zásadě pouze z toho hlediska, zda skutek nebo jiná okolnost skutkové povahy byly správně právně posouzeny, tj. zda jsou právně kvalifikovány v souladu s příslušnými ustanoveními hmotného práva. Východiskem pro posuzování, zda je tento dovolací důvod naplněn, jsou v pravomocně ukončeném řízení stabilizovaná skutková zjištění vyjádřená především v popisu skutku v příslušném výroku rozhodnutí ve věci samé, popř. i další soudem (soudy) zjištěné okolnosti relevantní z hlediska norem hmotného práva (trestního, ale i jiných právních odvětví).

IV.

Důvodnost dovolání

19. V projednávaném případě dovolací soud výše uvedená pochybení, na která pamatují uplatněné dovolací důvody, zaznamenal. Výtkám obviněného obsaženým v podaném mimořádném opravném prostředku nutno přisvědčit.

20. Lze souhlasit s dovolatelem i státním zástupcem, že soudy uměle a bez opory v provedených důkazech konstatovaly dvě relativně samostatné dílčí fáze jednání obviněného, na podkladě čehož vyloučily aplikaci ustanovení § 29 odst. 1 tr. zákoníku. Tím se dopustily pochybení podřaditelného pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. V tomto ohledu skutečně došlo k tomu, že rozhodná skutková zjištění, která jsou určující pro naplnění znaků trestného činu (tak jak byla prezentována v odůvodnění soudů nižších stupňů, nikoli však již dostatečně vyjádřena ve skutkové větě výroku rozsudku nalézacího soudu), jsou ve zjevném rozporu s obsahem provedených důkazů.

21. Soudy při ustanovování skutkového děje důvodně vycházely z výpovědi obviněného P. H. a původně spoluobviněného D. R. Oba jmenovaní přitom v řízení shodně a konstantně sdělovali, že poškozený J. N. na obviněného P. H. nečekaně zaútočil kovovou tyčí, přičemž obviněný se tomuto útoku vyhnul a obratem, bez jakékoli časové prodlevy či bez relevantní změny jednání útočícího poškozeného, tohoto ihned v obranném úmyslu udeřil pěstí do obličeje. Oba opakovaně sdělovali, že se vše odehrálo v rychlém časovém sledu, že obviněný bezprostředně reagoval na nečekaný výpad ze strany poškozeného, že se útoku poškozeného toliko bránil, jednal v sebeobraně, že pokud by poškozeného neudeřil pěstí do obličeje, a neukončil tak jeho počínání, když v návaznosti na tento úder poškozený upadl na zem a dále již ničeho nečinil, byl by pravděpodobně vystaven hrozbě ze strany poškozeného útočícího proti němu uvedenou kovovou tyčí. Z těchto výpovědí naopak rozhodně nevyplývá skutkový závěr soudů, podle něhož jsou dány dvě samostatné a oddělené fáze jednání obviněného – jedna ukončená úkrokem obviněného do strany, kterým se obviněný vyhnul výpadu tyčí ze strany poškozeného, druhá, která po tomto úkroku následovala, spočívající v úderu pěstí do obličeje poškozeného. Jak výše naznačeno, nic takového se z provedeného dokazování – z výpovědi obviněného a původně spoluobviněného D. R., z nichž soudy při ustanovování skutkového děje vycházely – nepodává. Nakonec ani nalézacím soudem ustálený popis skutkového děje onu rozfázovanost jednání obviněného neuvádí, pouze je (správně) konstatováno, že se poškozený na obviněného rozběhl s tyčí a obviněný jej (v reakci na to) udeřil pěstí do obličeje, v důsledku čehož poškozený upadl na zem a utrpěl specifikovaná poranění. Na základě provedených důkazů lze spolehlivě konstatovat, že útok poškozeného nebyl ukončen v okamžiku, kdy se obviněný výpadu vůči své osobě úspěšně vyhnul. Správně státní zástupce zhodnotil, že takový okamžik nikoli úspěšného prvotního úderu tyčí nelze považovat sám o sobě za ukončení útoku, který mohl okamžitě pokračovat, což mohl obviněný v pozici prvotně napadeného velmi reálně předpokládat. K ukončení útoku poškozeného pak došlo teprve v okamžiku, kdy od obviněného utřil úder pěstí do obličeje, v důsledku čehož se sesunul na zem. Právě na podkladě takového skutkového závěru nutno právně posoudit jednání obviněného.

22. V kontextu dovolacích námitek směřujících proti právnímu posouzení skutku je namístež předeslat, že trestným činem je podle trestního zákoníku takový protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto zákoně (§ 13 odst. 1 tr. zákoníku). Zásadně tedy platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem. Nutná obrana jako okolnost vylučující protiprávnost činu je definována v ustanovení § 29 tr. zákoníku. Podle § 29 odst. 1 tr. zákoníku čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Podle § 29 odst. 2 tr. zákoníku nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

23. K tomu, aby bylo možné v konkrétním případě uvažovat o nutné obraně, a tedy i o vyloučení protiprávnosti činu osoby, jež odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, je třeba splnit dva základní předpoklady obsažené v ustanovení § 29 tr. zákoníku. Podle

prvního z nich musí jít o útok na zájem chráněný trestním zákonem, který v době obranného jednání přímo hrozí nebo trvá. Zájem chráněný trestním zákoníkem, což je vyjádření objektu trestného činu, jsou blíže rozvedeny v jednotlivých ustanoveních zvláštní části trestního zákoníku (např. zájem na ochraně života, zdraví, lidské důstojnosti apod.). Pokud jde o bezprostřední hrozbu nebo trvání útoku, buď je zde důvodný předpoklad útoku následujícího bezprostředně za hrozbou, anebo útok již započal a stále probíhá. Útok tedy ještě nesmí být ukončen ani krátkodobě přerušen, protože nutnou obranu lze použít proti útočníkovi jen do doby, pokud trvá útok na zájem chráněný trestním zákonem. O nutné obraně tudíž nelze uvažovat za situace, kdy útok ještě bezprostředně nehrozí ani nezačal, nebo pokud je útok již dokončen. Druhým předpokladem, který musí být současně splněn při závěru o existenci nutné obrany, je zákonný požadavek, aby obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. K tomu Nejvyšší soud připomíná, že pojem „způsob útoku“ v sobě zahrnuje nejen způsob provedení útoku, nýbrž i osobu útočníka, jeho úmysl a vlastnosti, prostředky použité k tomuto útoku apod. (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 399 a násled.). Posouzení, kdy je obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, ovšem vždy závisí na okolnostech konkrétního případu.

24. Podstatou nutné obrany je odvrácení nebezpečí, které vzniká útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákoníkem, a to činem, který by jinak byl trestným činem namířeným proti útočníkovi. Protože však obránce odvracející útok chrání tytéž zájmy, které chrání sám trestní zákon, nejedná proti účelu trestního zákoníku, ale naopak ve shodě s ním. Jde o střet zájmů na ochraně různých společenských vztahů, a to na jedné straně zájem, který byl napaden útokem (např. zdraví poškozeného obránce), a na druhé straně zájem či zájmy útočníka (např. zdraví nebo život útočníka), které jsou při nutné obraně obětovány, aby tak byl odvrácen útok (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 399).

25. Soudy obou stupňů se námitkou obviněného, že měly na jeho jednání nahlížet jako na nutnou obranu, v odůvodnění svých rozhodnutí zabývaly a vyloučily možnost posoudit jeho čin jako jednání v nutné obraně ve smyslu § 29 odst. 1 tr. zákoníku.

26. Soud prvního stupně konstatoval, že z popisu průběhu skutku oběma obviněnými vyplývá, že obviněný P. H. bezprostřední nebezpečí zásahu tyčí odvrátil prostě tím, že ukročil. Obviněný uvedl, že teprve po tomto úkroku se otočil a udeřil poškozeného pěstí. V této chvíli, kdy poškozený obviněného minul, tak již obviněný měl možnost místo útoku opustit, a odvrátit tak případný další útok poškozeného. Incident se udál na dvoře, kde obviněnému nic nebránilo v útěku, navíc tam s ním byl i původně spoluobviněný D. R., nad poškozeným měli početní převahu. Výpověď obviněného navíc nasvědčuje tomu, že obviněný se v té chvíli nebránil, neboť výslovně uvedl, že v afektu, tedy nikoli v obraně, poškozeného udeřil pěstí. Jednání obviněného tedy nebylo vyhodnoceno jako odvrácení hrozícího nebo trvajících útoku a nebylo posouzeno jako nutná obrana ve smyslu § 29 tr. zákoníku.

27. Odvolací soud se s názorem soudu prvního stupně ztotožnil vyjma požadavku subsidiarity nutné obrany (že obviněný mohl z místa útoku utéct), která podmínkou nutné obrany není. Proto nelze obranu proti přímo hrozícímu nebo trvajícím útoku považovat za nepřiměřenou jen proto, že napadený se útoku nevyhnul útekem, i když byl útek možný. Odvolací soud však souhlasil se závěrem, že obviněný svým jednáním neodvracel jemu hrozící nebo trvajících útok, a proto jeho jednání popsané ve výroku rozsudku není nutnou obranou ve smyslu § 29 tr. zákoníku. Podle odvolacího soudu šlo o „vybočení z mezí nutné obrany v excesu intenzivním pro její zcela zjevnou nepřiměřenost z toho důvodu, že obrana neproběhla současně s útokem, neboť pokračovala po skončení útoku, a obviněný ve skutečnosti útok nikoli odvracel, ale oplácel, v době, kdy od poškozeného žádné nebezpečí nehrozilo, tudíž je za následek způsobený v této fázi trestně odpovědný“.

28. Dovolací soud, jak výše naznačeno, úvahy soudů nižších stupňů nesdílí. Jak plyne ze skutkových zjištění, poškozený J. N. na obviněného P. H. po předchozí krátké rozepři, leč nečekaně, zaútočil

kovovou tyčí, přičemž obviněný se tomuto útoku na poslední chvíli vyhnul úkrokem a obratem poškozeného udeřil pěstí do obličeje. Celý incident se odehrál v rychlém časovém sledu, obviněný bezprostředně reagoval na nečekaný výpad ze strany poškozeného, přičemž tento útok ukončil až tím, že poškozeného udeřil pěstí do obličeje, v důsledku čehož poškozený upadl na zem a byl eliminován. Z takto popsaného průběhu skutkového děje je zřejmé, že obviněný udeřil poškozeného pěstí do obličeje v reakci na jeho útok, při kterém se poškozený proti obviněnému rozeběhl s kovovou tyčí v ruce, s níž jej s ohledem na okolnosti, za kterých se incident odehrál (obviněný se spoluobviněným, kteří hledali psa, vstoupili na pozemek, na němž se poškozený nacházel, a dostali se s poškozeným do slovní rozepře, v návaznosti na což poškozený vyrazil proti obviněnému s předmětnou kovovou tyčí v ruce), evidentně hodlal atakovat. Ostatně nebýt onoho prvotního úhybného manévru, který obviněný učinil, záměr poškozeného by byl nepochybně realizován. Je tedy zřejmé, že v okamžiku, kdy obviněný poškozeného udeřil, fyzický útok poškozeného na tělesnou integritu a zdraví obviněného, tedy na zájem chráněný trestním zákonem, nadále trval. Obviněný jednorázovou reakcí v podobě úderu pěstí do obličeje odvrátil nebezpečí, které vzniklo útokem směřujícím proti zájmu chráněnému trestním zákonem.

29. V projednávané věci byl splněn nejen požadavek na hrozící či trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, nýbrž rovněž požadavek, aby obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Jak vyplývá z ustanovení § 29 odst. 2 tr. zákoníku (viz slovní spojení „zcela zjevně“), o nutnou obranu nejde v případech, když nepoměr mezi intenzitou útoku a mírou reakce na něj (obranou) je naprosto výrazný. To však neznamená, že mezi útokem a obranou musí existovat proporcionalita, tj. nevyžaduje se, aby intenzitě použitého útoku odpovídala i míra intenzity obrany (srov. rozhodnutí pod č. [II/1965](#), s. 28, Sb. rozh. tr.). Obrana by totiž měla být důraznější už jen z toho důvodu, aby došlo k překonání přímo hrozícího či trvajícího útoku na zájem chráněný trestním zákonem. Posouzení, kdy je obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, ovšem vždy závisí na okolnostech konkrétního případu. O zcela zjevně nepřiměřené obraně lze tak uvažovat především za situace, kdy obránce použije proti útočníkovi takové prostředky a tím způsobem, že to zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá okolnostem charakterizujícím způsob útoku (srov. přiměřeně rozhodnutí pod č. [41/1980](#) Sb. rozh. tr.). Při posuzování přiměřenosti obrany musí být dále zjištěno i to, jaké fyzické konstitute byli útočník a obránce, jaký byl mezi nimi věkový rozdíl, zda jde o útočníka, který je znám svou agresivitou apod. (srov. rozhodnutí pod č. [49/1970](#) Sb. rozh. tr.). Obrana je zcela zjevně nepřiměřená útoku, pokud podle poznatků a úsudku bránící se osoby, k jejímuž psychickému stavu vyvolanému útokem je třeba rovněž přihlížet, není potřebná k odvrácení útoku, a kromě toho též tehdy, je-li obrana zcela neúměrná intenzitě a významu útoku. Aplikováno na posuzovanou trestní věc, obviněný, který poškozeného jakožto útočníka, který se proti němu za účelem jeho napadení rozeběhl s kovovou tyčí v ruce, udeřil pěstí do obličeje, užil v dané situaci zcela zjevně přiměřenou obranu proti útoku. Úder pěstí do obličeje útočníka ozbrojeného kovovou tyčí jistě nelze považovat za neúměrný a neadekvátní. Státní zástupce relevantně poznamenal, že útok tyčí představuje mnohem nebezpečnější způsob fyzického útoku než rána rukou sevřenou v pěst. V posuzované věci nebylo možno po obviněném spravedlivě požadovat, aby v uvedené vypjaté a konfliktní situaci, kdy se nacházel v defenzivě vyvolané útokem poškozeného, zvažoval, vyhodnocoval a volil obranné údery pro útočníka nejšetrnější. Aniž by Nejvyšší soud jakkoli bagatelizoval zdravotní následky způsobené poškozenému, rozhodně nelze uzavřít, že obrana obviněného v takové situaci byla „extrémně“ nepřiměřená útoku. V tomto ohledu lze poukázat na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2006, sp. zn. [7 Tdo 272/2006](#), podle něhož riziko za výsledek konfliktu, který je konfliktem útočníka a obránce, musí primárně nést útočník.

30. Argumentaci, podle níž je nutná obrana vyloučena s ohledem na afektivní jednání obviněného, nutno odmítnout. Dovolatel správně odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2009, sp. zn. [6 Tdo 1347/2008](#), uveřejněné pod č. 13/2010 Sb. rozh. tr., podle něhož skutečnost, že bránící se jednal v afektu vzteku, nevylučuje splnění podmínek nutné obrany. V konkrétním případě navíc

okolnost, že obviněný jednal v afektu, podporuje závěr o jednání v nutné obraně. Obviněný reagoval na útok okamžitě, bezprostředně, intuitivně, tak, aby jej co nejrychleji ukončil, a odvrátil tak nebezpečí, jež mu hrozilo. Krom toho, že afekt nevylučuje jednání v nutné obraně, nutno souhlasit i s námitkou, že takový závěr neměl být činěn toliko s přihlédnutím k formulaci, kterou při výslechu u hlavního líčení použil sám obviněný. Laická formulace tohoto typu nemá vypovídající hodnotu stran právního závěru o splnění či nesplnění podmínek nutné obrany. Nadto dlužno upozornit, že oba obvinění se vyjadřovali stejnou měrou i tak, že obviněný P. H. pěstí udeřil v sebeobraně a jednoznačně v okamžité reakci na útok vedený proti němu kovovou tyčí.

31. Dovolací soud závěrem ve shodě se státním zástupcem upozorňuje, že odvolací soud se v souvislosti s výkladem excesu z mezí nutné obrany dopustil nepřesnosti, konstatoval-li, že „šlo o vybočení z mezí nutné obrany v excesu intenzivním pro její zcela zjevnou nepřiměřenost z toho důvodu, že obrana neproběhla současně s útokem, neboť pokračovala po skončení útoku, a obviněný ve skutečnosti útok nikoli odvracel, ale oplácel, v době, kdy od poškozeného žádné nebezpečí nehrozilo“. Nejvyšší soud připomíná, že exces se v praxi může projevit buď jako zcela zjevná nepřiměřenost obranného zákroku vůči způsobu útoku (tzv. exces intenzivní), anebo tak, že obrana nebyla provedena v době, kdy útok přímo hrozil nebo trval (tzv. exces extenzivní). Stav popisovaný odvolacím soudem by tak skutečně byl excesem extenzivním.

V.

Způsob rozhodnutí

32. Nejvyšší soud shledal v rozhodnutích soudů nižších stupňů pochybení jednak v rozhodných skutkových zjištěních, jednak v rozhodných právních úvahách aplikovaných na zjištěný skutkový děj. V projednávané věci došlo k pochybení v právní úvaze o absenci znaků nutné obrany podle § 29 odst. 1 tr. zákoníku a v návaznosti na to k nesprávnému právnímu posouzení skutku jako zločinu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 tr. zákoníku, jímž byl obviněný P. H. uznán vinným. Byly tím naplněny dovolatelem uplatněné dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), h) tr. ř. Po zjištění, že dovolání obviněného je v tomto směru opodstatněné, Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 12 To 37/2022, jakož i rozsudek Okresního soudu v Semilech ze dne 20. 12. 2021, sp. zn. 4 T 99/2021, v části týkající se uvedeného obviněného, přičemž podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil také další rozhodnutí na ně obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

33. Jak bylo výše uvedeno, skutkový stav věci byl soudy nižších stupňů ustálen v popisu skutku, na němž nebylo důvodu cokoli měnit, pouze došlo k nesprávné interpretaci průběhu jednání obviněného v návaznosti na právní úvahy o jednání v mezích nutné obrany podle § 29 odst. 1 tr. zákoníku. Dovolací soud tak mohl ve věci meritorně rozhodnout na základě skutkového stavu zjištěného v napadeném rozhodnutí. Jednání obviněného pak znaky nutné obrany vykazuje, čímž je dána okolnost vylučující protiprávnost činu. Proto takové jednání nemůže být posouzeno jako trestný čin a je nutno obviněného v souladu s § 226 písm. b) tr. ř. zprostit obžaloby. Podle § 265m odst. 1 tr. ř. tedy takto sám rozhodl dovolací soud. K trestnímu řízení se řádně a včas připojili s nárokem na náhradu škody ve výši 107 724,70 Kč poškozená Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky a s nárokem na náhradu nemajetkové újmy (za bolestné) ve výši 50 000 Kč poškozený J. N. Byl-li obviněný obžaloby zproštěn, museli být oba poškození shodně podle § 229 odst. 3 tr. ř. s jejich nároky odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních.